

Myšlení

Když uvažujeme o myšlení (tedy myslíme o myšlení), musí nás dříve nebo později zarazit jedna důležitá skutečnost: myšlením se nikdy nemůžeme skutečnosti, tj. skutečných věcí, dějů, bytostí atd. dotknout, nemůžeme s nimi přijít do kontaktu, neboť myšlení je vždy jen naším myšlením a my v něm jsme dokonale uzavřeni do své „subjektivnosti“, do subjektivity svého vědomí. Velmi názorně to demonstroval Leibniz na svých monádách: ty se vnitřně vyvíjejí, tj. strukturují, organizují, uspořádávají, až si – v nejlepším případě – vytvoří více méně dokonalou, „pravdivou“ představu o světě. Ale nikdy si tu představu nemohou vyzkoušet, nemohou si je zkontrolovat srovnáním s tím, jak svět opravdu vypadá, protože „nemají oken“. Řečeno poněkud odlišně: monády mají k dispozici jakýsi předem daný, ale neutříděný „materiál“, a kromě toho jakási pravidla, která umožní tento materiál třídit, srovnávat a uspořádávat. To vše ovšem předpokládá někoho, kdo především stvořil samotné monády, dále kdo do nich dal potřebný materiál a nezbytná pravidla, a zejména kdo garantuje, že to vše není ošklivá hra, ale cosi smysluplného a „pravého“. Myšlenku, že by mohlo jít o nějakého zloducha, vyslovuje okrajově už Descartes, jehož je Leibniz jakýmsi „filosofickým vnukem“ (mohl by být také jeho pozdním synem, jsa jen o padesát let mladší). Tento způsob uvažování je charakteristický pro evropskou kontinentální tradici, tj. pro tzv. karteziánský racionalismus. Do jisté míry jde o nové vítězství platonismu nad aristotelstvím, i když v dějinách filosofie to bývá interpretováno jinak (jako počátek nové doby a nového myšlení). Postupně však kontinentální myslitelé museli čelit stále naléhavějším námitkám empiristické filosofie anglosaské, a to buď respektováním druhého zdroje filosofie (a podle empiristů hlavního zdroje myšlení vůbec), nebo pokusem o odvození veškeré předmětné skutečnosti z ducha a jeho myšlení (k čemuž došlo v klasickém vyvrcholení německé filosofie, tzv. německého idealismu).

(Berlín, 930314-5)